

СВІТОГЛЯДНІ ОРІЄНТИРИ ХРИСТИЯНСЬКОГО ВІРОВЧЕННЯ СЕВЕРИНА БОЕЦІЯ

У статті розглянуте вчення римського філософа Северина Боеція, в якому він намагався відповісти на вічні питання про місце людини в світі, визначеність її долі та місця фортуни в житті. Обґрунтовано, що світоглядна позиція С. Боеція – результат формування нового християнського світогляду на ґрунті стоїцизму.

Ключові слова: філософія, провидіння, доля, людина, свобода волі, благо, фортуна.

У філософії існують вічні запитання. Вони переходять з системи в систему, не отримуючи вирішення, і завжди з новою силою запалюють серця і розум філософів. Їх цінність – в самій проблематичності. З їх вирішенням – якби це було можливо – померла б і Філософія. Сучасна філософія і досі звертається до таких питань, як сенс і цінність життя, його унікальність, неминучість смерті, доля, щастя, добро і зло, свобода. Питання ці хвилювали і хвилюють філософів в усі часи, але для тих, хто, висловлюючись словами поета, «відвідав цей світ в його хвилини рокові», вони часто ставали найголовнішими в житті. Так сталося і з Аніцієм Манлієм Северином Боецієм (бл. 480 – 525 рр.) Високо ерудований С. Боецій дуже рано почав систематизувати літературну і науково-філософську діяльність, за що був визнаний і набув слави відомого вченого.

У творі «Божественна комедія» Данте Аліг'єрі серед дванадцяти величних мудреців оспівав «безгрішний дух, котрий брехливість світу виявляє тому, хто послухав його слова». Ці рядки були присвячені «останньому римлянину», якого потім зарахували до числа найбільш шанованих вчителів Середньовіччя. Його твори впродовж довгого часу слугували фундаментом середньовічної філософії, освіти, літератури і теорії музики. Метою статті є визначення світоглядних орієнтирів християнського віровчення Северина Боеція.

Велика кількість вчених вивчали філософські погляди С. Боеція. При написанні даної статті ми спиралися на дослідження таких авторів, як О. Ф. Лосєв [6; 7], Г. Г. Майоров [8–10], В. І. Уколова [11], О. В. Александрова [1] та ін.

Аніцій Манлій Северин Боецій – відома постать західноримського суспільства кінця V – початку VI ст. Так склалось, що Боецій протягом 25 років обіймав найвищі державні посади при королі остготів, проте отримав їх не стільки завдяки кар'єрним амбіціям, скільки через виняткові здібності, розум і енциклопедичні знання. Проте цій людині, головним чином зануреній у філософські роздуми, історія приготувала жахливий кінець. Через два роки після його високого призначення при дворі Боеція звинуватили у таємних зв'язках з візантійським імператором і згодом стратили.

Будучи освіченою людиною, добре обізнаною на грецькій філософії і науці, Боецій мав надзвичайний вплив на культуру і філософію середньовіччя. Його творча спадщина велика, ґрунтовна і різнобічна. Низка праць дійшла і до нас. Проте деякі були загублені в анналах історії. Решта з робіт, на думку фахівців, приписується Боецію випадково. Праці Боеція, що дійшли до нас, можна згрупувати наступним чином:

- 1) навчальні настанови щодо «вільних наук»;
- 2) трактати і коментарі з логіки;
- 3) теологічні праці;
- 4) літературно-філософський твір «Розрада Філософією».

Щодо робіт першої групи, то слід зауважити: саме завдячуючи праці Боеція, система освіти, що склалась за часів пізньої античності, була адаптована до нових історичних і духовних умов та потреб. До того ж, у Боеція були твори фізико-математичного змісту, наприклад, «Про основи арифметики». Праці з астрономії, геометрії та механіки до нас не дійшли, проте зберігся лист, який Боецію за дорученням короля Теодоріха надіслав секретар останнього Кассіодор. У листі король просить зробити клепсидру (водяний годинник) для бургундського короля Гундобальда, підкреслюючи, що виконати таке прохання Боецію буде нескладно [5, с. 176].

До праць другої групи увійшли твори з логіки, переклади, коментарі й трактати. Завдячуючи їм, середньовіччя опанувало інтелектуальний інструментарій античної філософії. Крім того, саме у працях з логіки Боецій не тільки заклав підвалини схоластичного метода, але й сформулював майбутню проблему логічного мислення – проблему універсалій.

В теологічних трактатах Боецій досліджує фундаментальні положення християнського віровчення з метою знайти їх точний і логічно несуперечливий вираз. Так, його увагу привертає Божественна Трійця, що є Єдиною, але й водночас іпостасно розподіленою. Яким чином це можливо? Адже наявність відмінності є свідоцтвом множинності. Тоді, чому Отець, Син і Святий Дух – то не три Бога, а Єдиний Бог? Чому народження сина у отця в звичайному житті є свідоцтвом появи нової (ще однієї) людини, а народження Божественного Сина є просто новим виявом тієї ж Божественної Єдності? Для цього Боецій намагається довести принципову відмінність Буття Бога і буття тварного світу речей.

Бог – особлива Субстанція; вона проста, тобто не знає акциденцій, не знає розподілення на матерію і форму. Бог є чиста Форма, тільки Форма, що водночас виступає як Повнота і Буття. Як абсолютна форма, вона найпрекрасніша і наймогутніша за усі речі, бо не залежить від чогось іншого (наприклад, від «якості» матеріалу втілення). Вона дійсно єдина і в неї немає ніякої множинності, бо в ній немає нічого іншого крім того, чим вона є. Форма, що існує поза матерією, не може належати до чогось, бо у цьому випадку то була б не форма, а образ. Саме від первинної форми походять ті, що існують у матерії і створюють тіла, але останні, які існують у тілах, слід було б називати не формами, а лише образами, подобою форм, наявних поза матерією [5, с. 148]. Таким чином, Благо, Справедливість, Могутність, Мудрість, Краса – то є абсолютні і необхідні грані Єдності – Бога. Іпостасі (Отець, Син, Святий Дух) тотожні своєю Божественністю, проте і відмінні, але не засобом тварної множинності, а енергією відношення. Ось чому, замислюючись над категорі-

ями Арістотеля, за допомогою яких можна дослідити будь-яку річ або явище у тварному світі, Боецій доводить, що дев'ять категорій з десяти перетворюються на безпорадні, коли ми намагаємось їх застосувати до інтерпретації Бога. Судіть самі. Коли ми щось інтерпретуємо субстанційно, ми вичленуємо його сутність і те, що до неї не відноситься, тобто є акциденційним. «Справедлива людина», наприклад, тут субстанція – «людина», яка є базовою і може передбачати низку акциденцій, тобто обов'язкових характеристик для її людського буття. Серед них – «справедливий». Для Бога Буття і Справедливість невід'ємні, отже, Бути Богом – це означає Бути Справедливим (Бог – то є чиста Форма). Буття ж людини не передбачає з необхідністю бути справедливою людиною, бо «справедливість» і «людина» є різні речі. Далі, чи можливо Бога інтерпретувати «кількісно», «якісно», «темпорально», «просторово»? Без сумніву, ні. Тільки побічно «субстанційність» має сенс, коли по відношенню до Бога, ми в останньому знаходимо «підставу» (= субстанцію) для існування тварного світу. Для усвідомлення Бога як Трійці «субстанційність» вказує на Божественну єдність останньої, а категорія «відношення» – розрізняє іпостасні характеристики. Отже, категорія «відношення» не потроює Бога, але «розмножує Його в Трійцю» [5, с. 152–156].

Велика кількість дослідників філософської спадщини С. Боеція вважають, що головним твором його життя є трактат «*De consolatione philosophiae*» («Розрада філософією»), що був написаний у в'язниці, перед стратою, і став однією з книжок, які найбільше читались протягом усього Середньовіччя. Робота складається з 5 книг: перша являє собою сповідь, друга – моралістичну діатрибу, третя – сократичний діалог, четверта і п'ята – теоретичний трактат. За текстом, у тюремній камері, перебуваючи у розпачі та відчаї, Боецій раптово побачив перед собою «жінку [...] з ликом, повним гідності, з палаючими очима, що зіркістю своєю значно перевершують людські, вражаючим живим блиском і невичерпною принадною силою» [3, с. 12]. Тією жінкою і була Філософія, яка персоніфікує собою Мудрість. Вона береться провести

автора лабіринтами його життя і складної долі, що випала йому, і в кінці виводить його з пригніченого стану. При цьому вона весь час прив'язує його особисту долю до долі світу, до вічності. Врешті-решт, йдеться про те, щоб ув'язнений осмислив трагедію свого особистого життя не лише у плані вузькому, особистісному, але і співвідніс його з законами світу, з універсальною долею космосу, часткою якого є кожна людина.

Філософія говорить і нагадує йому про несправедливості, які існують у світі, про химерність людського буття. «Світла і ясна справедливість захована у тенетах мовчанки, – промовляє вона, – і не спішить з законним покаранням, щоб покарати лицемірів» [3, с. 18]. Вона хоче допомогти, а тому пояснює, що доля людини все ж у її руках, що світом править не сліпий випадок, а божественний Розум і тому слід подолати страх. Тобто, озвучується ідея вищого блага, вищої розумної істоти – Бога, який створив і керує цим світом, встановлює у ньому твердий лад, привносить порядок: «непорушний лад природи, відомий лише одному Творцю» [3, с. 21].

«Провидіння – це сам божественний розум, найвище начало, чільний розпорядник усього суцього, який стоїть на чолі всіх речей і розміщає їх» [3, с. 25]. Автор говорить, що усе, що існує, мусить мати свої причини, порядок, форми, які походять від незмінного божественного розуму. Бог чи Його розум є субстанційною основою буття. Саме цей розум характеризується тим, що він «із вершини своєї простоти [...] визначає розмаїття всього суцього. І те розмаїття, коли на нього дивитися у самій чистоті божественного Розуму, називається Провидінням. А коли те Провидіння розглядати у стосунках до всього того, що божественний розум рухає, що він упорядковує, то воно, те Провидіння, називається Долею» [3, с. 30].

Як майстер вже має форму речі, яку збирається зробити, ніби-то тримаючи всю її перед своїм уявним поглядом, приступає до її здійснення в часі, так само і Бог у своєму Провидінні володіє єдиним і непорушним образом того, що має статися. Доля ж приписує Провидінню і направляє його віднос-

но часу і місця. Очевидно, що Провидіння є простий і незмінний образ того, що Бог в своїй простоті зумовлює до втілення, розташовує до появи. Звідси маємо, що все, що підвласне Долі, підвласне і Провидінню, котрому підвласна і сама Доля. Але деякі речі, що підвласні Провидінню – знаходяться вище лінії Долі. Очевидно, що поняття Провидіння ширше за поняття Долі. Те, що виникає в божественному розумі і є Провидіння, а втілення цього порядку безпосередньо в часі й реальності носить ім'я Доля.

Провидіння за таких умов є своєрідною моделлю породження буття чи навіть парадигмою, згідно з якою йде творення світу речей і предметів.

Ось тут помітне перегукування з платонівською позицією, де світ ідей – це оригінал, взірець, а світ речей – «копія», «тінь».

Висновок Боеція логічний: світ має внутрішнє благо, його буття є відображенням образу, що перебуває у вищому розумі. За його взірцем будується світ. Боецій називає його Провидінням. А вже усе те, що отримує від нього поштовх, здійснюється чи влаштовується через Долю (Fortuna). Тобто, Провидіння фактично і є порядком, моделлю буття, у ньому сконцентрована уся багатоманітність наявного. Провидіння належить до світу чистих форм чи чистої сутності, яку й представляє вищий Розум. Воно – непорушний план світобудови. Доля ж за таких умов стає фактично реалізацією цього плану у часі та просторі. Вона втілюється через речі, що існують, мають початок і, зрозуміло, стоять нижче розуму, блага. Доля – це зв'язок між речами, світом та людиною. Вона, як міркує Боецій, реально пов'язана не з сутністю, а з існуванням, проте бере свій початок із Провидіння.

Всі речі в своєму бутті і всі події в своїй появі мають достатні раціональні підстави (*rationes*), які закладені в логіці абсолютного мислення Бога, в Його вічному Розумі (*Intelligentia*). Бог-Творець подібний до художника, який заздалегідь має при своєму розумі ідеальний образ твореного. Цей образ, тобто повнота всіх підстав, призначених до існування речей і подій, які складають єдину і неподільну думку Бога, і є Провидіння. Але Бог – не такий

художник, твір якого може відрізнятись від задуму унаслідок недоліку сили і майстерності. Він – Майстер, досконалий і всемогутній, і тому все, що Він спочатку замислив, з неминучістю здійснюється: світ, як він є, в деталях збігається з божественним ідеальним порядком світу і жодна річ не виходить за межі цього порядку. Різниця тут тільки в тому, що ідеальний порядок весь відразу вічно перебуває в неподільній єдності, тобто простоті, божественній думці, а світовий порядок розгортається поступово в часі і просторі, подібно до твору художника, частина за частиною, що переходить з єдиного ідеального задуму на матеріальне полотно.

«Так от, – говорить нам С. Боецій, – той самий порядок світу, якщо він розглядається по відношенню до того божественному Розуму, що його встановлює, є Провидіння, а якщо – по відношенню до самих речей, що існують у просторі та часі, є доля.» [2, с. 46]

Від своєї долі не ухилишся, бо вона тільки виконує те, що визначило Провидіння, а воля Провидіння непорушна. Долі людей різні, але в простоті Провидіння вони повністю узгоджені і складають всі разом єдину долю світу людського, в якому кожен займає своє, найбільш відповідне йому, місце і ніхто не забутий. Разом з тим, якщо уникнути своєї долі неможливо, можна все-таки уникнути її мінливостей. Адже лінія долі — це функція часу. Чим сильніше ви залежите від часу і тимчасового, а значить, від нестабільного і скороминущого, тим мінливішою є ваша доля, тим менш надійне і менш міцне ваше положення. І навпаки, чим ближче ви до божественного життя з її незмінною вічністю, тим менше ваша залежність від часу, а отже, і від мінливостей (несподіваних змін, перетворень) долі. Боецій порівнює залежність людини від мінливостей долі із залежністю швидкості обертання точки обода колеса від її відстані до центру. Чим більше радіус колеса, чим далі вона відстає від центру, тим стрімкіше несе її по колу час то вгору, то вниз, тим нездійкіше і невизначеніше її положення в просторі. Так само і з долею. Центр – це вісь і початок буття; це – сам Бог. Ставайте подібним в своєму житті Бо-

гові, і доля перестане кидати вас вгору і вниз. Правда, ви боїтеся тільки падіння вниз. Але такий вже закон обертання колеса долі: високо підніметеся – низько впадете. А те, що максимально залучається до незмінності божественного Розуму (Провидіння), «позбувшись руху, уникає необхідності, долею, що накладається». Іншими словами, той, хто живе тільки за законами божественного Провидіння, вільний. Його свобода полягає в добровільності ухвалення того порядку, який діє в світі; вона полягає у свідомій співучасті в світовому процесі, що направляється Богом, в радісному визнанні, що все йде до кращого.

Подолання необхідності долі досягається у Боеція через специфічне розуміння її як волевиявлення благого Провидіння, в якому концентрується абсолютна свобода Бога. Римляни називали таке відношення до долі *amor fati* – «любов до долі». Людина повинна любити всяку, дану їй Богом долю, пам'ятаючи, що радості і страждання, котрі випали на її долю завжди знаходяться у згоді з її власним благом і з благом цілого світу. Шляхи Провидіння несповідимі, і, якщо в сплетенні доль вам щось здається несправедливим, нелогічним або випадковим, знайте, що ваше уявлення помилкове через обмеженість людського розуму, нездібного проникнути в приховані від нас якнайглибші таємниці божественного Промислу. Коли ми бачимо зганьблену чесноту або процвітання лиходія, ми повинні пам'ятати, що навіть пекельні страждання і волення зла Провидіння дивовижним чином завжди обертає на благо і що навіть невинні злочинці своїми діями досягають врешті-решт не своїх, а божественних цілей. І якщо вас несподівано уражає нещастя, пам'ятаєте – це не випадково, бо «всі лиха, що даються, якщо вони не укріплюють і не виправляють, то, значить, карають». Так здійснюється божественна справедливість, що ставить все на службу добру [7, с. 4].

У цьому контексті Боецій особливо наголошував на співвідношенні необхідних законів, що керують світом, і можливістю людини робити для себе моральний вибір. Тобто він підходив до проблеми Божого Провидіння і свободи волі. «Все, що наділено від природи Розумом», володіє свободою волі,

здібністю визначати, що належить бажати, що – уникати. Але воно володіє свободою не в рівній мірі: «людські душі більш вільні, коли вони перебувають в спогляданні божественного розуму, менше – коли вони з'єднуються з тілом. Найгірший вид рабства той, коли вони віддаються порокам і позбуваються влади над власним Розумом» [2, с. 67].

Свобода людини полягає в добровільному прийнятті такого порядку, який діє в світі; вона полягає у свідомій участі в світових процесах, які направляє Бог, в радісному визнанні, що все йде до кращого. За людським вибором завжди спостерігає Бог і в сьогодні бачить все таким, яким це стане в майбутньому: «ти не можеш уникнути спрямованого на тебе погляду, хоча ти і маєш волю змінити свої дії за власним бажанням» [2, с. 69].

У цьому ж зв'язку Боецій вів мову про можливість самовдосконалення людини, як умову її наближення до вищого Розуму і своєрідного уникнення Долі. Шлях же до цієї досконалості пролягає через набуття знання, через добродійну діяльність, через моральні чесноти. Так само у людині реалізується й ідея блага.

Говорячи про благо в цілому, філософ зазначає, що воно єдине і неділиме. Немає справжнього достатку без справжньої могутності, могутності – без поваги, поваги – без міцної слави, слави – без світлої радості і т. д. Тому марно шукати щось одне з цього, нехтуючи іншим. Благо являється нам або у всій своїй повноті, або не являється зовсім. Благо – це досконалисть, яка досягається шляхом етичного вдосконалення людини. Творячи добро, ми обов'язково долучаємося до всієї повноти блага, до блага як такого, до вищого і абсолютного Блага, а тим самим і до свого блаженства. З неділимості цього вищого Блага слідує, що жодне добре діло не може породити зла, і що якщо наш вчинок добрий, то він добрий у всіх відношеннях і не може шкодити ні нам, ні іншим.

Благо він ототожнює з Богом, приєднуючи потім ряд аргументів, які доводять існування Бога і збіг в божественній сутності Буття і Блага. Боецій до-

водить єдність Бога і неможливість існування двох або більше абсолютних благ. Представляючи Бога так, як плотинівське «Єдине», він ще й наділяє його рисами трансцендентності, надрозумності, але разом з тим бачить у ньому джерело всякого буття і розуму. «Бог – всесильний, але зла він створити не може, тому що він всеблагий і всезнаючий, звідси висновок, що зло – це ніщо». І, наслідуючи платонівського «Тімея», зображає світ, створений Богом і керований Провидінням.

Воля – синонім свободи. Як скорелювати волю і Провидіння, яке вже все передбачило? Річ у тому, що воля – вільна, адже людина наділена розумом, що здатен пізнавати і обирати. Чим краще людина користується розумом, тим більше вона має свободи. Бог і вищі інтелектуальні субстанції мають таке досконале знання, що їх думка непорушна, значить, і свобода досконала. Душа людини має тим більше свободи, чим більшою мірою вона погоджується з божественним Розумом; і вона втрачає свободу, коли відвертається від нього до пізнання чуттєвих предметів; вона ще менша, коли допускає панування пристрастей, які виходять з тіла, що вона оживляє [9, с. 124]. Таким чином в своїй книзі автор робить настанову ухилятися від зла, своє серце спрямовувати на добрі справи, а розум – до істини.

Зло тут характеризується так само, як у Платона (діалог «Горгій»), Цицерона, римських стоїків, неоплатоніків. Це хвороба і розплата за злі справи. Боецій стверджує, що злі люди не бувають щасливими, оскільки вони, роблячи зло, самі відстороняються від блага, а благополуччя і блаженство – це володіння і долучення до нього. Зло роз'їдає душу, а блаженство є станом душі.

Проблему Долі Боецій виразив в двох модифікаціях: як проблему Фортуни і проблему Долі. Він зобразив Долю в образі дволикої сліпої Богині, яка втілює у собі нерозривно щось «руйнівне і щасливе». Людина фактично не в змозі повернути колесо Фортуни. Зрештою, вона не може змінити сутності людини: зробити доброго злим, і навпаки. Доля реально впливає лише на зовнішні обставини життя. Людину вона може нагородити такими благами, як

багатство, слава, краса, влада. В результаті автор, наслідуючи більшість античних моралістів, пропонує ставитися до Фортуни як до випадкового щастя або нещастя, стримано: не надто радіти, коли таланить, і не сумувати, коли не щастить, пам'ятати завжди про те, що мінливість – це не хвороба і не аномалія, а сутність і природа Фортуни. Якби Фортуна підкорялася постійності і закону, то вона б перестала бути самою собою. Адже латинське слово «Fortuna» походить від слова «forte», яке означає «випадково», «не спеціально», «може бути» (а може і не бути). Ось чому з давніх часів Фортуну зображали на кулі (маючи на увазі її нестійкість). Коли ми вимагаємо від Фортуни, щоб вона завжди посилювала нам лише добрі обставини – ми вимагаємо неможливого. Дари Фортуни – це те, що ми отримуємо не стільки за заслуги, скільки в силу обставин. Сюди автор відносить почесні, багатство, славу. Всі ці речі не надійні і до того ж для своєї підтримки вимагають великих зусиль.

Але, на відміну від стоїків, автор не закликає нас зневажати Фортуну. Він навпаки вчить нас бути вдячними їй, коли вона раптом посилює нам свої дари. Нам необхідно лише пам'ятати, що все, отримане від Фортуни, дається нам не на завжди, а тимчасово і, до того ж, це потім треба повернути. Коли Фортуна забирає в нас те, що дала раніше, ми не повинні плакати і говорити про якусь несправедливість, адже вона ніколи і не обіцяла вічного користування ним. «Ніколи природа не зробить твоїм те, що природа зробила чужим». Боецій вважає, що ми повинні більше дякувати Фортуні тоді, коли вона відвертається від нас, оскільки випробовування загартовують і роблять особливо приємними раптові повороти Долі на краще. Але, впевнюючись на досвіді в непостійності і злигоднях Фортуни, тим не менш ми прагнемо до її сумнівних дарів. Це трапляється через те, що в них є певна схожість з благом, а благо якраз і є єдиним предметом усіх наших прагнень. Точніше, те, чого ми найбільше бажаємо, – це щастя, блаженство, яке і є володінням блага. Не випадково, слово «блаженство», «благополуччя», «добробут» виражає звичайне уявлення про щастя, походять від слова «благо». Таким чином, шлях до щастя – це долу-

чення до блага. З цього всього Северин виводить своє класичне визначення: «Блаженство – це досконалий стан, котрий є поєднанням всіх благ», і друге – «Блаженство є благо, при досягненні якого – не залишається чого бажати».

У ході розмови Філософія доводить, що Боецій даремно шкодує за втраченим добробутом, за оманливою прихильністю долі (Фортуни), ремствує на підступність безчесних друзів, які звинуватили його у святотатстві. Добробут, палаци, бібліотека Боеція, прикрашена слоновою кісткою та дзеркалами, – не ними опікується Філософія, а його душею. Душа його потрапила в залежність від Фортуни. Оскільки сутнісною рисою останньої є непостійність – не треба шкодувати, що вона відвернулася. Не варто ремствувати й на підступних людей, бо підступність є ознакою немічності, адже здатність творити зло не свідчить про могутність. «Розсудливість розуміє, що все має кінець, і що як добре, так і зле мінливе. І не варто через це ні боятися погроз Фортуни, ні занадто сильно бажати її милостей» [2, с. 113].

Для Северина Боеція визначення поняття Долі пов'язане безпосередньо з поняттям Провидіння. Як вже зазначалося, останнє ширше за поняття Долі і повністю не вичерпується ним. Порядок речей є Провидіння; якщо його розглядати як внутрішній закон, котрий управляє зміною речей зсередини, то він є Долею. Йдеться про дві різні реальності, адже Провидіння є Бог і воно вічно перебуває в своїй досконалій нерухомості, тоді як доля, котра є лише законом самого слідування речей, розвертається разом з ними в часі. Будучи здійснюваною в часі вічних приписів Провидіння, доля не протидіє, а лише служить йому. Але вона не порушує людської свободи. В послідовності руху концентричних кіл центр залишається непорушним; чим більше людина відвертається від Бога і віддаляється від центра, тим більше вона притягнута долею, але чим ближча вона до Бога, тим більше нерухома і вільна. Тут ми зіштовхуємося з відходом від стоїцизму і рухом у бік християнського платонізму.

Отже, особиста драма Боеція полягає в неможливості інтелектуального синтезу неоплатонізму і християнства. Формально Боецій є християнином:

він пише богословські трактати, що пов'язані з тогочасними ересями, бере участь у тогочасних суперечках. Проте найцікавішим є те, що його втішає не Христос, не Богородиця, і взагалі не церква, а втішає те, що він сам називає розумом, вічними ідеями вселенського розуму. Іншими словами, автор розраджується теоретичним платонізмом, котрий значною мірою ускладнений ще аристотелізмом. Це не можна назвати християнською розрадою.

З іншого боку, назвати його світогляд язичницьким також неможливо. Адже язичницькі філософи втішалися тимчасовим характером світових катастроф, сподіваючись на зміну хаосу космосом. Приписати такого роду розраду Боецію ніяк не можна. Він дуже трагічно і дуже сердечно переживає і свої страждання, і взагалі нещастя людського життя. Тут, здавалося б, йому і слід би було звернутися до абсолютної особистості, яка саме як особистість і могла б зрозуміти його стражденну долю. Проте у нього немає нічого подібного. За розрадою він звертається до безособистісного платонівського розуму. Так само і його особистісні страждання, хоча вони і великі, зовсім не доходять до визнання загальнолюдського світового гріхопадіння. Тому і вся особистісна трагедія Боеція переживається ним зовсім не як результат космічного гріха, а як результат більш-менш випадкового збігу подій. І така позиція теж не сприяє визнанню абсолютного персоналізму замість платонівського безособистісного пантеїзму.

Така яскрава картина духовного стану Северина Боеція, як це помітно зі сказаного, теж відзначається з культурно-історичної погляду перехідним характером: особистий досвід трагедії його життя не по-язичницьки глибокий; але він знаходить для себе вихід в такій філософії, яка і в своїй глибині, і у своїх особистісних формах відрізняється природно-космічним, але ніяк не особистісним характером. Західний латинський неоплатонізм, можна сказати, майже припинив своє існування, але він не був замінений ні суворими системами язичницького неоплатонізму типу Плотіна і Прокла, ні персоналістичним неоплатонізмом християнського триніторизму на Сході [7].

Отже, християнство було для Боеція кінцевим і останнім переконанням. Проте, на думку вчених, дослідників філософської спадщини С. Боеція, йому не вистачало августинівського відчуття особистої близькості до Христа. Але не можна сказати, що язичництво було для нього останньою розрадою. Для нього був чужим язичницький спокій перед вічним кругообігом явищ у природі, натомість його все ж таки хвилювало питання спасіння душі. Скоріше, можна сказати, що останньою розрадою для нього став і теоретичний платонізм з його глибоко мислячою оцінкою умодосяжного світу ідей, і такі піфагорейсько-платонівські вчення, як теорія передіснування душ.

Християнство в його творчості виражало себе не догматикою й практикою віровчення, а філософією розуму, емоційним джерелом [6].

Помітно, що Боецій був дуже оригінальною філософською натурою, котра знайшла для себе специфічне вираження в ту перехідну епоху між загибеллю одного світогляду і зародженням іншого. Знаходити розраду в філософській теоретичній мудрості було в ті часи дуже надійним виходом з християнсько-язичницьких протиріч, а також з суперечок в самому християнстві. Северин Боецій був представником такої мудрості, котру важко назвати й виключно язичницькою, й виключно християнською. Цю мудрість не так легко формулювати. Тут будуть влучними слова А. Ф. Лосева, який зазначав, що світогляд Боеція – це така система поглядів, котра не суперечить християнству, але і не вичерпує його [6].

Список використаних джерел

1. Александрова О. В. Філософія Середніх віків та доби Відродження / О. В. Александрова. – К. : ПАРАПАН, 2002. – 172 с.
2. Боецій С. Розрада від Філософії / Северин Боецій; [пер. з лат. А. Содомора]. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – 146 с.
3. Боэций С. «Утешение Философией» и другие трактаты / Северин Боэций. – М. : Наука, 1996. – 336 с.
4. Жильсон Э. Философия в средние века: От истоков патристике до конца XIV века: / Э. Жильсон; [пер. с фр.; общ. ред., послесл. и примеч.

- С. С. Неретиной]. – М. : Республика, 2004. – 678 с. / [Электронный ресурс] // Режим доступа: [http:// www.vipstudent.ru](http://www.vipstudent.ru)
5. Історія філософії: Підручник / В. І. Ярошовець, І. В. Бичко, В. А. Бугрова та ін.; [за ред. В. І. Ярошовця]. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2002. – 774 с.
 6. Лосев А. Ф. История античной эстетики. Итоги тысячелетнего развития / А. Ф. Лосев. – М. : Искусство, 1992. – 656 с. / [Электронный ресурс] // Режим доступа: [http:// lib.rus.ec/b/133513/read](http://lib.rus.ec/b/133513/read)
 7. Лосев А. Ф. История античной философии в конспективном изложении / А. Ф. Лосев. – М. : Мысль, 1989 / [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://lib.ru/FILOSOF/LOSEW/antic.txt>
 8. Майоров Г. Г. Судьба и дело Боэция // Боэций. «Утешение Философией» и другие трактаты / Г. Г. Майоров. – М. : Наука, 1996. – 336 с.
 9. Майоров Г. Г. В поисках нравственного абсолюта: античность и Боэций / Г. Г. Майоров. – М. : Знание, 1990. – 64 с. – («История этических учений»).
 10. Майоров Г. Г. Северин Боэций и его роль в истории западноевропейской культуры / Г. Г. Майоров // Вопросы философии. – 1981. – № 4. – С. 118–127.
 11. Уколова В. И. «Последний римлянин» Боэций / В. И. Уколова. – М. : Наука, 1987. – 160 с.

Задоянчук О. А. Мировоззренческие ориентиры христианского вероучения Северина Боэция.

В статье рассмотрено учение римского философа Северина Боэция, в котором он пытался ответить на вечные вопросы о роли человека в мире, определенности судьбы и места фортуны в жизни. Обосновано, что мировоззренческая позиция С. Боэция – результат формирования нового христианского мировоззрения на почве стоицизма.

Ключевые слова: философия, провидение, судьба, человек, свобода воли, благо, фортуна.

Zadojanchuk O. A. The vision guidelines of Christian dogma of Severin Boethius.

In the article the doctrine of the Roman philosopher Severinus Boethius, in which he tried to answer the eternal questions about the role of a man in the world, certainty of the fate and the place of fortune in the life was considered. It is grounded that Severinus Boethius's position is the result of the formation of a new Christian vision on the basis of stoicism.

Key words: philosophy, foresight, destiny, human being, freedom of will, the good, fate.